

(2½ Hours)

[Total Marks: 80

- N.B.: (1) Attempt **any four** questions.
(2) Figures to the **right** indicate full marks.
(3) The students of IDOL should attempt any **five** questions for 100 marks in 3 hours.

1. Attempt any **two** of the following :- 20
(a) Explain various functions of an export manager. Do you consider export management as a profession?
(b) Explain :- i) Importance of product development ii) Branding piracy
(c) What is product positioning? What are the steps involved in it?
2. Examine the contribution of any **two** of the following in promoting export: - 20
(a) SAARC (b) UNCATD (c) EU
3. Attempt any **two** of the following: - 20
(a) What is the meaning of tapping foreign markets? Examine the role of foreign office in export marketing.
(b) In what way trade fairs and exhibitions help exporters to penetrate in foreign markets?
(c) Examine the contribution of festivals and trade delegation in promoting export.
4. Attempt any **two** of the following: - 20
(a) What is export pricing? What are the cost factors involved in it?
(b) Write in detail merits and demerits of penetration pricing strategy.
(c) Calculate the minimum FOB price from the following details.
Total number of units : 1000 Units
Ex-factory Cost : ₹ 180/- per unit
Packing Cost : ₹ 5/- per unit
Loading Charges : ₹ 5/- per unit
Transport : ₹ 10/- per unit
Profit Margin : 10% of FOB cost
DBK : 10% of FOB cost
5. Attempt any **two** of the following: - 20
(a) What is the significance of export finance? What do you mean by post-shipment finance?
(b) Examine the role of ECGC in promoting Indian export.
(c) Write a note on EXIM policy 2002-07.
6. Attempt any **two** of the following: - 20
(a) What is a letter of credit? Explain the steps involved in receiving a letter of credit.
(b) What are the various shipping documents required by an exporter?
(c) What are the incentives available to an Indian exporter?
7. Write notes on **any two** of the following: - 20
(a) Role of trade barriers in regulating foreign trade
(b) WTO
(c) Commodity Boards
(d) Certificate of Origin

(मराठी रूपांतर)

(2½ तास)

[एकूण गुण: ८०]

- सूचना :- (१) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
 (२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांनी कोणतेही पाच प्रश्न १०० गुणांसाठी तीन तासात सोडवावेत.

१. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

२०

- (अ) निर्यात व्यवस्थापनाची विविध कार्ये स्पष्ट करा. निर्यात व्यवस्थापन हा एक व्यवसाय ठरू शकतो काय ?
 (ब) स्पष्ट करा :- (१) वस्तू विकासाचे महत्त्व २ ब्रँडची चाचेगिरी
 (क) वस्तू सादरीकरण म्हणजे काय ? वस्तू सादरीकरणातील पायऱ्या कोणत्या ?

२. निर्यात व्यापार वृद्धी संदर्भात पुढीलपैकी दोहोंची भूमिका अभ्यासा :-

- (अ) सार्क (ब) उंक्टाड (UNCTAD) (क) युरोपियन युनियन

३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

२०

- (अ) विदेशी बाजारपेठांचा शोध म्हणजे काय? अशा शोध संदर्भात विदेशी कार्यालयाच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
 (ब) विदेशी बाजारपेठेत शिरकाव करण्यासाठी व्यापारी जत्रा आणि प्रदर्शने कशाप्रकारे मदत करतात.
 (क) विदेशी व्यापार वृद्धी संदर्भात 'उत्सव' आणि 'व्यापारी प्रतिनिधी मंडळ' च्या भूमिकेचे परीक्षण करा.

४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

२०

- (अ) निर्यात किंमत म्हणजे काय ? त्यामध्ये अंतर्भूत असणारे खर्च घटक कोणते ?
 (ब) शिरकाव किंमत व्यूहरचनेच्या गुण-दोषांचे स्पष्टीकरण द्या.
 (क) पुढील माहितीच्या आधारे निर्यातदाराने आकारण्याची किमान एफ.ओ.बी. किंमत मोजा:--
 एकूण नगसंख्या = १००० नगसंख्या
 कारखाना खर्च = रु. १८० प्रति नग
 बांधणी खर्च = रु. ५ प्रति नग
 माल भरणे खर्च = रु. ५ प्रति नग
 वाहतुक खर्च = रु. १० प्रति नग
 अपेक्षित नफा = एफ.ओ.बी. किंमतीच्या १०%
 कर परतावा = एफ.ओ.बी. किंमतीच्या १०%

५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

२०

- (अ) निर्यात वित्तपुरवठ्याचे महत्त्व कोणते? निर्यातवृद्धी वित्तपुरवठा म्हणजे काय?
 (ब) भारतीय नियत वाढीसाठी इ.सी.जी.सी. ची भूमिका स्पष्ट करा.
 (क) आयात-निर्यात धोरण २००२-०७ वर एक टीप लिहा.

६. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

२०

- (अ) पतपत्र म्हणजे काय ? पतपत्र प्राप्त करण्यासंदर्भात कोणत्या पायऱ्या अंतर्भूत आहेत?
- (ब) निर्यातदाराला कोणकोणती जहाजविषयक कागदपत्रे आवश्यक असतात ?
- (क) भारतीय निर्यातदारांला प्राप्त होणारी विविध प्रोत्साहने कोणती?

७. खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

२०

- (अ) विदेशी व्यापार नियंत्रणातील व्यापार अडथळ्यांची भूमिका
- (ब) जागतिक व्यापार संघटना (WTO)
- (क) निर्यात वस्तू मंडळे
- (ड) उत्पादन उगम प्रमाणपत्र

Time: 3 Hours

Marks: 100

- Note: 1) Attempt any FIVE questions, selecting not more than THREE from each section.
 2) Answers to both the sections should be written in the same answer book.
 3) Figures to the right indicate full marks.
 4) Use of simple calculator is allowed.
 5) Graph paper will be supplied on request.
 6) Attach the graph paper inside the answer book.

SECTION - I

- Q.1 Attempt any **TWO** of the following. 20
 a) Discuss the characteristics of scientific research.
 b) State various types of research.
 c) Explain the process of research work.

- Q.2 Attempt any **TWO** of the following. 20
 a) Explain different scales of measurement.
 b) What are the criteria of a good sample?
 c) Describe different random sampling methods.

- Q.3 Attempt any **TWO** of the following. 20
 a) Write a note on Questionnaire method of data collection.
 b) What are the merits and demerits of Interview method?
 c) Give a report on a case study that you have undertaken.

- Q.4 Attempt any **TWO** of the following. 20
 a) Draw Histogram and Frequency Polygon for the following data.

Marks	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50
Number of girls	20	65	80	55	35

- b) Calculate Median and Mode for the following data.

Weight (Kg)	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70
Number of boys	4	8	18	25	5

- c) Calculate Standard Deviation (SD) for the following data.

Income (Rs)	100-110	110-120	120-130	130-140	140-150
Number of workers	8	20	32	25	15

SECTION II

- Q.5 Attempt any **TWO** of the following. 20
 a) Calculate Spearman's Rank Correlation Coefficient for the following data.

Marks in History	40	35	42	47	39
Marks in Geography	42	37	40	46	44

- b) Find regression equation of Y on X for the following data.

$n= 10$ $\sum X= 120$ $\sum Y= 180$ $\sum X^2= 3240$ $\sum XY=3160$

c) Fit a trend using three yearly moving average method.

Year	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Production (in Kgs)	55	62	67	74	80	85	90	98

Q6. Attempt any **TWO** of the following.

a) (i) Explain the problems in the construction of index numbers. 05

(ii) Calculate real income for the following data. 05

Year	2011	2012	2013	2014	2015
Income (Rs.)	500	600	700	800	900
Index Number	100	105	110	120	130

b) Calculate Laspeyre's index number for the following data. 10

Commodity	P ₁	P ₀	Q ₀
A	8	7	50
B	4	4	100
C	6	5	60
D	10	12	30

c) Calculate cost of living index number for the following data. 10

Group	Weight (W)	Index Number (I)
Food	60	260
Clothing	5	210
Lighting and Fuel	10	320
House Rent	15	300
Miscellaneous	10	200

Q7. Attempt any **TWO** of the following. 20

- Define hypothesis and explain its role in research.
- What are the types of hypothesis?
- Explain the criteria of a good hypothesis.

Q8. Attempt any **TWO** of the following. 20

- State the significance of a research report.
- Review various types of research reports.
- Explain the format of a research report.

(मराठी रूपांतर)

वेळ: ३ तास

गुण: १००

सूचना: १) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा परंतु एका विभागातील जास्तीत जास्त तीनच प्रश्न सोडवा.

- २) दोन्ही विभागातील उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.
- ३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- ४) साधा कॅलक्युलेटर वापरण्यास परवानगी आहे.
- ५) विनंतीवरून आलेखपत्र देण्यात येतील.
- ६) आलेखपत्र उत्तरपत्रिकेत बांधावे.

विभाग - १

प्रश्न: १) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. २०

- अ) शास्त्रीय संशोधनाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- ब) संशोधनाचे विविध प्रकार विशद करा.
- क) संशोधनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्रश्न: २) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. २०

- अ) विविध मापनदंड स्पष्ट करा.
- ब) चांगल्या नमुन्याचे निकष कोणते आहेत?
- क) विविध यादृच्छिक नमुना निवड पद्धतीचे वर्णन करा.

प्रश्न: ३) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. २०

- अ) तथ्य संकलनाच्या प्रश्नावली पद्धतीवर टीप लिहा.
- ब) मुलाखत पद्धतीचे गुण आणि दोष कोणते आहेत?
- क) तुम्ही केलेल्या एखाद्या विशिष्ट अभ्यासाचा थोडक्यात अहवाल द्या.

प्रश्न: ४) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. २०

अ) खालील माहितीवरून स्तंभालेख आणि वारंवारिता बहुभुज काढा.

गुण	०-१०	१०-२०	२०-३०	३०-४०	४०-५०
मुलींची संख्या	२०	६५	८०	५५	३५

ब) खालील माहितीवरून मध्यमा आणि बहुलक काढा.

वजन (किग्रॅ)	२०-३०	३०-४०	४०-५०	५०-६०	६०-७०
मुलांची संख्या	४	८	१८	२५	५

क) खालील माहितीवरून प्रमाण विचलन (SD) काढा.

उत्पन्न (रु)	१००-११०	११०-१२०	१२०-१३०	१३०-१४०	१४०-१५०
कामगार संख्या	८	२०	३२	२५	१५

विभाग - २

प्रश्न: ५) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. २०

अ) खालील माहितीवरून स्पीअरमानचा सहसंबंध सहगुणक काढा.

गुण - इतिहास	४०	३५	४२	४७	३९
गुण - भूगोल	४२	३७	४०	४६	४४

ब) खालील माहितीवरून 'य' चे 'क्ष' वरील समाश्रयण समीकरण काढा.

$$n = 10 \quad \sum \text{क्ष} = 120 \quad \sum \text{य} = 160 \quad \sum \text{क्ष}^2 = 3240 \quad \sum \text{क्षय} = 3160$$

क) तीन वर्षीय सरकारी सरासरी वापरून कल शोधा.

वर्ष	२००१	२००२	२००३	२००४	२००५	२००६	२००७	२००८
उत्पादन (किग्रॅ)	५५	६२	६७	७४	८०	८५	९०	९८

प्रश्न: ६) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

अ) (i) निर्देशांक तयार करण्यातील अडचणी स्पष्ट करा.

०५

(ii) खालील माहितीवरून वास्तव उत्पन्न काढा.

०५

वर्ष	२०११	२०१२	२०१३	२०१४	२०१५
उत्पन्न (रु)	५००	६००	७००	८००	९००
निर्देशांक	१००	१०५	११०	१२०	१३०

ब) खालील माहितीवरून लासपेअरचा निर्देशांक काढा.

१०

वस्तू	P ₁	P ₀	Q ₀
अ	८	७	५०
ब	४	४	१००
क	६	५	६०
ड	१०	१२	३०

क) खालील माहितीवरून राहणीमानाचा निर्देशांक काढा.

१०

गट	भार	निर्देशांक
अन्न	६०	२६०
वस्त्र	५	२१०
वीज व इंधन	१०	३२०
घर भाडे	१५	३००
इतर	१०	२००

प्रश्न: ७) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

२०

अ) गृहीतकृत्याची व्याख्या द्या आणि संशोधनातील त्याची भूमिका स्पष्ट करा.

ब) गृहीतकृत्यांचे प्रकार कोणते आहेत?

क) चांगल्या गृहीतकृत्यांचे निकष स्पष्ट करा.

प्रश्न: ८) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

२०

अ) संशोधन अहवालाचे महत्त्व विशद करा.

ब) संशोधन अहवालाच्या विविध प्रकारांचा आढावा घ्या.

क) संशोधन अहवालाचा आराखडा स्पष्ट करा.

[2 ½/3 Hours]

[Marks: 80/100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:**
1. IDOL Students should attempt any five questions.
 2. Regular students should attempt any four questions.
 3. Figures to the right indicate full marks.

1. Explain any **Two** of the following: **20**
 - a) Components of Indian financial system
 - b) Functions of a financial system
 - c) Indicators of financial development.

2. Explain any **Two** of the following: **20**
 - a) Developmental functions of the Reserve Bank of India
 - b) Growth of Non-Bank Finance Companies in India
 - c) Transmission channels of monetary policy.

3. Explain any **Two** of the following: **20**
 - a) Features and types of equities
 - b) Meaning and types of debentures
 - c) New types of bonds.

4. Explain any **Two** of the following: **20**
 - a) Components of organized money market
 - b) Recent developments in primary capital market
 - c) Review of debt market in India.

5. Answer any **Two** of the following: **20**
 - a) Functions of derivatives market
 - b) Forwards and futures
 - c) Pricing of options.

6. Explain any **Two** of the following: **20**
 - a) Securities and Exchange Board of India
 - b) Credit rating agencies in India
 - c) IRDA and insurance sector in India.

7. Write short notes on any **Two** of the following: **20**
 - a) Role of financial system in economic development
 - b) Narasimham Committee Report of 1998
 - c) Structure of Indian capital market
 - d) Mutual funds in India.

Turn Over

२

(मराठी रूपांतर)

(२ १/२ /३ तास)

(एकूण गुण: ८०/१००)

- सूचना : १. आयडॉलच्या विद्यार्थ्यांनी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवावेत.
२. नियमित विद्यार्थ्यांनी कोणतेही चार प्रश्न सोडवावेत.
३. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे स्पष्टीकरण करा :- २०
अ) भारतीय वित्तिय व्यवस्थेचे घटक
ब) वित्तिय व्यवस्थेची कार्ये
क) वित्तिय विकासाचे निर्देशक.
२. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे स्पष्टीकरण करा :- २०
अ) रिझर्व्ह बँकेची विकासात्मक कार्ये ?
ब) भारतातील बँकेतर वित्तिय कंपन्यांची वाढ.
क) मौद्रिक धोरणाच्या पारेषण वाहिन्या.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे स्पष्टीकरण करा :- २०
अ) समभागांची वैशिष्ट्ये आणि प्रकार
ब) कर्जरोख्यांचा अर्थ आणि प्रकार
क) नवीन प्रकारचे रोखे.
४. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे स्पष्टीकरण करा :- २०
अ) संघटित नाणे बाजाराचे घटक
ब) प्राथमिक भांडवल बाजारातील अलीकडील घडामोडी
क) भारतातील ऋण बाजाराचा आढावा.
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
अ) अनुज्ञात पत्र बाजारांची कार्ये
ब) वायदे बाजार आणि भावी करार
क) पर्यायी कराराचे किंमत निर्धारण.
६. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे स्पष्टीकरण करा :- २०
अ) भारतीय रोखे आणि विनिमय मंडळ
ब) भारतातील पतमापन संस्था
क) विमा नियमन व विकास अधिसत्ता आणि भारतातील विमा क्षेत्र.
७. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर संक्षिप्त टीपा लिहा :- २०
अ) आर्थिक विकासातील वित्तिय व्यवस्थेची भूमिका
ब) १९९८ चा नरसिंहम् समितीचा अहवाल
क) भारतीय भांडवल बाजाराची रचना
ड) भारतातील परस्पर निधी.

Q.P. Code :28174

[Time: Three Hours]

[Marks: 100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. Attempt any five questions, selecting not more than three questions form any one section.
 2. Answers to the two sections should be written in the same answer book.
 3. Figures to the right indicate full marks.
 4. Draw neat diagrams wherever necessary.

Section - I

Q.1 Attempt any two of the following:- (20)

- a. What is economic development? Explain three core values of development.
- b. Explain the meaning of Human Development Index. Write a note on measurement of Human Development Index (HDI).
- c. What are the causes of market failure?

Q.2 Attempt any two of the following:- (20)

- a. Explain Rostow's stages of growth.
- b. Critically examine Harrod's model of growth.
- c. Discuss Solow's growth theory.

Q.3 Attempt any two of the following:- (20)

- a. Discuss Romer's endogenous growth model.
- b. Explain the theory of Big Push.
- c. Discuss critical minimum effort thesis.

Q.4 Attempt any two of the following:- (20)

- a. What is Poverty? Explain different approaches to poverty measurement.
- b. Discuss Lorenz-Curve and Gini-coefficient as measures of income inequalities.
- c. Write an explanatory note on Kuznet's inverted 'U' hypothesis.

Section – II

Q.5 Attempt any two of the following:- (20)

- a. Write an explanatory note on theory of demographic transition.
- b. What are the causes of high fertility in developing countries?
- c. Explain the role of health in economic development.

Q.6 Attempt any two of the following:- (20)

- a. What is urbanization? What are the various causes of urbanization?
- b. Explain Harris-Todaro model of rural – urban migration.
- c. Explain role of women in informal sector.

Q.P. Code :28174

Q.7 Attempt **any two** of the following:-

(20)

- a. Explain role of agriculture in economic development.
- b. Write a note on rural credit markets.
- c. Explain main objectives and features of Agreement on Agriculture.

Q.8 Attempt **any two** of the following:-

(20)

- a. Write an explanatory note on outward looking trade strategy.
- b. Examine the role of MNC's in economic development of developing countries.
- c. Discuss the role of World Bank.

Q.P. Code :28174

[वेळ: ३ तास]

[गुण: १००]

Please check whether you have got the right question paper.

- सूचना: १) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा परंतु कोणत्याही एका विभागातील तीन पेक्षा जास्त प्रश्न सोडवू नका.
२) दोन्ही विभागातील उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
३) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
४) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग-१

- प्र.१** खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. (२०)
अ) आर्थिक विकास म्हणजे काय? आर्थिक विकासाची तीन मुख्य मुल्ये स्पष्ट करा.
ब) मानवी विकास निर्देशांकाचा अर्थ स्पष्ट करून मानवी विकास निर्देशांकावर टिप लिहा.
क) बाजारपेठेच्या अपयशाची कारणे कोणती?
- प्र.२** खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. (२०)
अ) रोस्टॉच्या विकास अवस्था विशद करा.
ब) हॅरॉड यांच्या प्रतिमानाचे टिकात्मक परिक्षण करा.
क) सोलो यांच्या वृद्धी प्रतिमानावर चर्चा करा.
- प्र.३** खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. (२०)
अ) रोमरच्या अंतस्थ वृद्धी प्रतिमानावर चर्चा करा.
ब) जोराचा धक्का सिद्धांत स्पष्ट करा.
क) किमान आवश्यक प्रयत्न सिद्धांताची चर्चा करा.
- प्र.४** खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. (२०)
अ) दारिद्र्य म्हणजे काय? दारिद्र्य मोजमापाचे विविध दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
ब) उत्पन्न विषमतेचे मापक म्हणून लॉरेन्झ वक्र आणि गिनी सहगुणकाची चर्चा करा.
क) कुझनेटच्या उलटा यु (U) सिद्धांतावर स्पष्टीकरणात्मक टिप लिहा.

विभाग-२

- प्र.५** खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. (२०)
अ) लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांतावर स्पष्टीकरणात्मक टिप लिहा.
ब) विकसनशील देशात उच्च जननदरांची कारणे कोणती?
क) आर्थिक विकासात आरोग्याची भूमिका विशद करा.

Q.P. Code :28174

प्र.६ खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा.

(२०)

- शहरीकरण म्हणजे काय? शहरीकरणाची विविध कारणे कोणती?
- ग्रामीण – शहरी स्थलांतरासंबंधीचे हॅरीस – टोडरो प्रतिमान स्पष्ट करा.
- असंघटित क्षेत्रातील स्त्रियांची भूमिका विशद करा.

प्र.७ खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा.

(२०)

- आर्थिक विकासात शेतीची भूमिका स्पष्ट करा.
- ग्रामीण पतबाजार यावर टिप लिहा.
- शेती करारासंबंधी महत्त्वाची उद्दिष्टे आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.८ खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा.

(२०)

- बहिर्लक्षी व्यापार व्यूहरचना यावर स्पष्टीकरणात्मक टिपा लिहा.
- विकसनशील देशाच्या आर्थिक विकासात बहुराष्ट्रीय कंपन्यांच्या भूमिकेचे परिक्षण करा.
- जागतिक बँकेची भूमिका स्पष्ट करा.

[Time: 3 Hours]

[Marks: 100]

- N.B:** 1. Attempt **any five** questions selecting **not more than three** from **one** section.
 2. **Figures** to the **right** indicate full **marks**.
 3. Draw neat diagrams wherever necessary

SECTION - I

1. Attempt **any two** of the following : 10
 - (a) Explain Cournot's model of oligopoly. 10
 - (b) Explain price output determination under centralized cartel. 10
 - (c) Explain the prisoner's dilemma in game theory. 10
2. Attempt **any two** of the following : 10
 - (a) Explain factor price determination under competitive factor and product markets. 10
 - (b) Discuss the loanable funds theory of interest. 10
 - (c) "Profit is a reward for risk and uncertainty bearing." Explain. 10
3. Attempt **any two** of the following : 10
 - (a) Discuss the attainment of a general equilibrium in production and consumption. 10
 - (b) Show the relationship between marginal conditions of Pareto optimality and perfect competition. 10
 - (c) Explain the Kaldor-Hicks compensation criterion of social welfare. 10
4. Attempt **any two** of the following : 10
 - (a) What is information failure? Explain the concept of missing market. 10
 - (b) Explain the problems of adverse selection. How it can be overcome by market signalling. 10
 - (c) Explain the efficiency wage theory. 10

SECTION - II

5. Attempt **any two** of the following : 10
 - (a) Derive IS curve and explain its features. 10
 - (b) Show the relationship between slope of LM curve and effectiveness of fiscal policy. 10
 - (c) Show the derivation of the Aggregate demand curve from the IS-LM model. 10

6. Attempt **any two** of the following :

- (a) Explain the arguments in favour of and against fixed exchange rates. **10**
- (b) Discuss the purchasing power parity theory of exchange rate. **10**
- (c) What is disequilibrium in the balance of payments ? Discuss the measures for correcting disequilibrium in the balance of payments. **10**

7. Attempt **any two** of the following :

- (a) Discuss the classical theory of international trade. **10**
- (b) Explain with the help of offer curves the determination of equilibrium terms of trade. **10**
- (c) Explain the arguments in favour of protective trade policy. **10**

8. Attempt **any two** of the following :

- (a) Explain the features of public goods and merits goods. **10**
- (b) Discuss the ability- to -pay principle of taxation. **10**
- (c) What is excess burden of taxation ? How is it measured. **10**

[TURN OVER

3

(मराठी रुपांतर)

(3 तास)

एकूण गुण : १००

- सूचना : १) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. परंतू एका विभागातील जास्तीत जास्त तीन प्रश्न सोडवा.
- २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- ३) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग - १

१. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा

- (अ) कुर्नोचे अल्पाधिकार प्रतिमान स्पष्ट करा. १०
- (ब) केंद्रिकृत कार्टेलच्या स्थितीत किंमत व उत्पादन निश्चितीचे स्पष्टीकरण करा. १०
- (क) खेळ सिध्दांतातील कैद्याची कोंडी स्पष्ट करा. १०

३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा

- (अ) घटक आणि वस्तू बाजारात पूर्ण स्पर्धा असताना उत्पादन घटकांची किंमत कशा प्रकारे निश्चित केली जाते ते स्पष्ट करा. १०
- (ब) व्याजाच्या कर्जाऊ निधी सिध्दांताची चर्चा करा. १०
- (क) “ धोका व अनिश्चितता पत्करण्याचा मोबदला म्हणजे नफा ” चर्चा करा. १०

३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा

- (अ) उत्पादन व उपभोगातील सार्वत्रीक समतोलाची चर्चा करा. १०
- (ब) पॅरेटोच्या सिमांत पर्याप्ततेच्या अटी व पूर्ण स्पर्धा यातील संबंध दर्शवा. १०
- (क) कॅल्डोर व हिकस यांच्या सामाजिक कल्याणाच्या क्षतीपुरक तत्वाची चर्चा करा. १०

४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा

- (अ) माहितीचे अपयश म्हणजे काय ? चूकीची बाजारपेठ (missing market) संकल्पना स्पष्ट करा. १०
- (ब) प्रतिकूल निवड समस्या स्पष्ट करून ती बाजारसंकेताच्या साहाय्याने कशी सोडवली जाते ते सांगा. १०
- (क) कार्यक्षमता वेतन सिध्दांताचे स्पष्टीकरण करा. १०

[TURN OVER

विभाग - २

५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा

(अ) IS वक्र काढा व त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. १०

(ब) LM वक्राचा उतार व राजकोषीय धोरणाची परिणामकारकता यातील संबंध दर्शवा. १०

(क) IS-LM प्रतिमानानुसार समग्र मागणी वक्र कसा काढतात ते दाखवा. १०

६. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा

(अ) स्थिर विनिमय दराच्या बाजूने व विरोधी मतांचे स्पष्टीकरण करा. १०

(ब) विनिमय दराच्या खरेदी शक्ती समता सिद्धांताची चर्चा करा. १०

(क) व्यवहार शेषातील असमतोल म्हणजे काय ? व्यवहार शेषातील असमतोल दूर करण्यासाठी योजलेल्या उपायांची चर्चा करा. १०

७. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा

(अ) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराच्या सनातन पंथीय सिद्धांताची चर्चा करा. १०

(ब) प्रस्ताव वक्राच्या साहाय्याने संतुलित व्यापार शर्ती कशा निश्चित होतात ते स्पष्ट करा. १०

(क) संरक्षित व्यापार धोरणाचे बाजूचे मुद्द्यांचे स्पष्टीकरण करा. १०

८. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा

(अ) सार्वजनिक वस्तू व गुणात्मक वस्तूची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. १०

(ब) करदेय क्षमता तत्वाची चर्चा करा. १०

(क) अतिरिक्त करभार म्हणजे काय ? तो कसा मोजला जातो. १०

[2 ½/3 Hours]

[Marks: 80/100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:**
1. IDOL Students should attempt any five questions.
 2. Regular students should attempt any four questions.
 3. Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any two of the following :- 20
 - a) Define a financial system and explain its components.
 - b) Discuss the role of a financial system in economic development.
 - c) Explain the indicators of financial development.

2. Attempt any two of the following :- 20
 - a) Discuss the recommendations of the Narasimham Committee Report 1991.
 - b) Explain the Transmission channels of monetary policy.
 - c) Discuss the Developmental financial of the RBI.

3. Attempt any two of the following:- 20
 - a) Explain the features of Equities.
 - b) Discuss the characteristics of Traditional Bonds and Debentures.
 - c) What are the various types of new financial instruments?

4. Attempt any **Two** of the following: 20
 - a) Discuss the features of the Indian money market.
 - b) Explain the structure of the Indian capital market.
 - c) Discuss the functions and components of the foreign exchange market.

5. Attempt any **Two** of the following: 20
 - a) Meaning and significance of Derivatives.
 - b) Types of Derivatives.
 - c) Pricing of options.

6. Explain any **Two** of the following: 20
 - a) SEBI
 - b) Credit rating in India
 - c) Insurance business in India.

7. Write short notes on any **Two** of the following: 20
 - a) Development Banking in India.
 - b) Based Accord- III
 - c) Management of NPAs
 - d) Mutual funds in India.

Turn Over

२

(मराठी रूपांतर)

(२ १/२ / ३ तास)

(एकूण गुण: ८०/१००)

- सूचना : १. आयडॉलच्या विद्यार्थ्यांनी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवावेत.
२. नियमित विद्यार्थ्यांनी कोणतेही चार प्रश्न सोडवावेत.
३. उजवीडकील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा:- २०
अ) वित्तीय व्यवस्थेची व्याख्या द्या आणि तिचे घटक स्पष्ट करा.
ब) आर्थिक विकासातील वित्तीय व्यवस्थेच्या भूमिकेची चर्चा करा.
क) वित्तीय विकासाचे निर्देशक स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
अ) १९९१ च्या नरसिंहम् समिती अहवालाच्या शिफारशीची चर्चा करा.
ब) मौद्रिक धोरणाच्या पारिषण वाहिन्या स्पष्ट करा.
क) रिझर्व्ह बँकेच्या विकासात्मक कार्याची चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:- २०
अ) समभागांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) परंपरागत रोखे आणि कर्जरोख्यांच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
क) नवीन वित्तीय साधनांचे विविध प्रकार कोणते?
४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:- २०
अ) भारतीय नाणेबाजाराच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
ब) भारतीय भांडवल बाजाराची रचना स्पष्ट करा.
क) परकीय विनिमय बाजाराची कार्ये आणि घटक यांची चर्चा करा.
५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:- २०
अ) अनुजात पत्रांचा अर्थ आणि महत्त्व
ब) अनुजात पत्रांचे प्रकार
क) पर्यायी करारांचे किंमत निर्धारण.
६. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे स्पष्टीकरण करा :- २०
अ) भारतीय रोखे आणि विनिमय मंडळ
ब) भारतातील पतमापन
क) भारतातील विमा व्यवसाय.
७. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर संक्षिप्त टीपा लिहा :- २०
अ) भारतातील विकास बँका
ब) बॅसेल करार-३
क) अनत्पादक मालमतेचे व्यवस्थापन
ड) भारतातील परस्पर निधी.

- N.B 1. Attempt any five questions selecting not more than three questions from any one section.
2. Answer to the two sections should be written in the same answer book.
3. Figures to the right indicate full marks.
4. Draw neat diagrams wherever necessary.

Section-I

- Q.1. Answer any two of the following :- 20
A . Define Economic Development & Economic Growth. Bring out the distinguish between Economic Development & Economic Growth.
B . What is human development index? Explain how it is measured ?
C . Discuss the Amartya Sen's capabilities approach to economic development.
- Q. 2. Answer any two of the following :- 20
A . Discuss the Rostow's various stages of economic growth.
B . Critically examine Harrod - Domar growth model.
C . Explain the Lewis theory of economic development with unlimited supplies of labour.
- Q. 3. Answer any two of the following :- 20
A . Discuss the Romer's endogenous growth model.
B . Explain in detail the concept of multiple equilibria.
C . Describe the Rosenstein Rodan's theory of Big-Push.
- Q. 4. Answer any two of the following :- 20
A . Explain the concept of Poverty Gap Ratio & Head Count Ratio.
B . Describe Kuznets inverted 'U' hypothesis.
C . Discuss Lorenz Curve & Gini Coefficient as measures of income inequalities.

Section-II

- Q. 5. Answer any two of the following :- 20
A . Define Demographic Transition. Describe the Theory of Demographic Transition .
B . Examine the various approaches to population policy.
C . Explain the role of health & nutrition in economic growth and development.
- Q. 6 . Answer any two of the following :- 20
A . Discuss the Harris-Todaro Model of rural-urban migration.
B . Explain the policies for the urban informal sector.
C . Write an explanatory note on Microfinance Revolution.
- Q. 7. Answer any two of the following :- 20
A . Describe the role of Agriculture in economic development.
B . Discuss the features of unorganized rural credit market.
C . Explain the impact of WTO on Agriculture sector.
- Q. 8. Answer any two of the following :- 20
A . Describe the concept of Outward Looking Trade Policy.
B . Explain the role of Multinational Corporations (MNCs) in developing countries.
C . Critically Examine the Structural Adjustment Programme of the World Bank.

मराठी रुपांतर

वेळ : ३ तास

एकूण गुण : १००

- सूचना :-1) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. परंतु कोणत्याही एका विभागातून तीनपेक्षा जास्त प्रश्न सोडवू नका.
- 2) दोन्ही विभागातील उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग १

1. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. २०
 - अ) आर्थिक विकास आणि आर्थिक वृद्धीची व्याख्या द्या. आर्थिक वृद्धी आणि आर्थिक विकास या दोहोंतील फरक स्पष्ट करा.
 - ब) मानवी विकास निर्देशांक म्हणजे काय? मानवी विकास निर्देशांकाची रचना कशी केली जाते?
 - क) आर्थिक विकासासंबंधीच्या अमर्त्य सेनच्या क्षमता दृष्टीकोनाची चर्चा.
2. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. २०
 - अ) रोस्टो यांच्या आर्थिक वृद्धीच्या विविध अवस्थांची चर्चा करा.
 - ब) आर्थिक वृद्धीच्या हॅरोड-डोमर प्रतिमानाचे टीकात्मक परीक्षण करा.
 - क) लेविसचा अमर्याद श्रमपुरवठ्याद्वारे आर्थिक विकास सिद्धान्त स्पष्ट करा.
3. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. २०
 - अ) रोमर यांच्या आंतरिक वृद्धी प्रतिमानाची चर्चा करा.
 - ब) बहुविध समतोलालाची संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
 - क) रोझेन्स्टाइन रोडान यांच्या जोराचा धक्का सिद्धान्ताचे वर्णन करा.
4. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. २०
 - अ) दारिद्र्य तफावत गुणोत्तर आणि शिरगणती गुणोत्तर ह्या संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ब) कुझनेट यांच्या उलटा 'यु' सिद्धान्ताचे वर्णन करा.
 - क) उत्पन्न विषमता मोजमापनाच्या लॉरेंझ वक्र आणि गिनी सहगुणक या पद्धतींची चर्चा करा.

विभाग २

5. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. २०
 - अ) लोकसंख्या संक्रमणाची व्याख्या स्पष्ट करा. लोकसंख्या संक्रमणाचा सिद्धान्त विशद करा.
 - ब) लोकसंख्या धोरणाच्या विविध दृष्टीकोनांचे परीक्षण करा.
 - क) आर्थिक वृद्धी आणि विकासातील आरोग्य व भरणपोषणाची भूमिका स्पष्ट करा.
6. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. २०
 - अ) ग्रामीण-शहरी स्थलांतरणाच्या हॅरिस टोडॅरो प्रतिमानाची चर्चा करा.

- ब) शहरी अनौपचारिक क्षेत्रासाठीची धोरणे स्पष्ट करा.
क) सुक्ष्म वित्त क्रांती संबंदात स्पष्टीकरणात्मक टीप लिहा.

7. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा.

- अ) आर्थिक विकासातील कृषीची भूमिका विशद करा.
ब) असंघटीत ग्रामीण पत बाजाराच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
क) जागतिक व्यापार संघटनेचे (WTO) कृषी क्षेत्रावरील परिणाम स्पष्ट करा.

8. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा.

- अ) बहिर्लक्षी व्यापार व्यूहरचना संकल्पनेचे वर्णन करा.
ब) विकसनशील देशात बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
क) जागतिक बँकेच्या संरचनात्मक समायोजन कार्यक्रमाचे टीकात्मक मुल्यापन करा.

[Time: 3 Hours]

[Marks:100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. Attempt any five questions selecting not more than three from one section.
 2. Figures to the right indicate full marks.
 3. Draw neat diagrams wherever necessary.

Section – I

Q.1 Attempt **any two** of the following.

- a) Explain Cournot’s model of oligopoly market. **10**
- b) What is a cartel and explain how a cartel determines joint maximizing profit. **10**
- c) Explain the prisoner’s dilemma strategies in game theory. **10**

Q.2 Attempt **any two** of the following.

- a) Show how factor price is determined under perfect competitive market conditions. **10**
- b) What is meant by economic Rent and explain the modern theory of Rent. **10**
- c) Explain how wages are determined under bilateral monopoly. **10**

Q.3 Attempt **any two** of the following.

- a) What is meant by general equilibrium? Explain it using Edgerworth – box diagram. **10**
- b) Discuss how the Pareto – optimality conditions are fulfilled under perfect competition. **10**
- c) Explain the Arrows Impossibility theorem. **10**

Q.4 Attempt **any two** of the following.

- a) Explain how asymmetric information leads to the problems of adverse selection. **10**
- b) What is moral – hazard problem? How is it related to the problem of insurance companies? **10**
- c) Explain the efficiency wage theory? What is its significance? **10**

Section – II

Q.5 Attempt **any two** of the following.

- a) What is IS curve? How is it derived from goods market equilibrium? **10**
- b) Explain the effect of monetary expansion in IS – CM model. **10**
- c) Explain the trade – off – between unemployment and inflation with the help of Philip’s curve. **10**

Q.6 Attempt **any two** of the following.

- a) What is meant by real exchange rate? Give the arguments in favour of flexible exchange rates. **10**
- b) Describe the Mundell – flaming model in an Open Economy. **10**
- c) Discuss various monetary measures in correcting disequilibrium in the balance of payments. **10**

Q.7 Attempt **any two** of the following.

- a) Explain Ricardian Theory of International Trade. **10**
- b) Explain the factor endowments theory of international trade given by the Hecksherohlin. **10**
- c) Discuss the arguments in favour and against free trade policy. **10**

Q.8 Attempt **any two** of the following.

- a) Explain the benefit principle of taxation. **10**
- b) Discuss the role of the state in correcting market failures. **10**
- c) Describe the impact of elasticities of demand on incidence of taxation. **10**

मराठी रुपांतर

[वेळ: ३ तास]

[गुण: १००]

- सूचना: १. कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा परंतु एका विभागातील जास्तीत जास्त तीन प्रश्न सोडवा.
२. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३. आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग - १

प्र.१ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- अ) कुर्नोचे अल्पाधिकार प्रतिमान स्पष्ट करा. १०
ब) कार्टेल म्हणजे काय? संयुक्त नफा कार्टेल कसे निश्चित करतात? १०
क) खेळ सिद्धांतातील कैद्याची कोंडी ही संकल्पना स्पष्ट करा. १०

प्र.२ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- अ) पूर्णबाजार स्पर्धेच्या अटीमध्ये उत्पादन घटकांची किंमत कशी ठरवली जाते ते दाखवा. १०
ब) आर्थिक खंड म्हणजे काय? खंडाचा आधुनिक सिद्धांत स्पष्ट करा. १०
क) द्विपक्षीय मत्केदारीत वेतन निश्चिती कशी होते ते स्पष्ट करा. १०

प्र.३ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- अ) सार्वत्रीक समतोल म्हणजे काय? एजवर्थच्या आकृतीच्या सहाय्याने त्याचे स्पष्टीकरण करा. १०
ब) पूर्ण स्पर्धेमध्ये पॅरेटो पर्याप्तता अटीची पूर्तता कशी होते याची चर्चा करा. १०
क) अॅरोचे अशक्यता प्रमेय स्पष्ट करा. १०

प्र.४ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- अ) विषम माहिती अयोग्य निवडीच्या समस्येत कशी कारणीभूत होते ते स्पष्ट करा. १०
ब) नैतिक धोक्याची समस्या म्हणजे काय? विमा कंपन्यांची प्रश्नांशी ती कशी निगडित आहे? १०
क) कार्यक्षमता वेतन सिद्धांत स्पष्ट करा. त्याचे महत्त्व काय आहे? १०

विभाग - २

प्र.५ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- अ) IS वक्र म्हणजे काय? वस्तू बाजार संतुलनातून तो कसा काढला जातो? १०
ब) IS - LM प्रतिमानामध्ये विस्तारीत मौद्रिक धोरणाचे परिणाम स्पष्ट करा. १०
क) फिलिप्स वक्राच्या सहाय्याने बेरोजगार व भाववाढ यातील परस्परविरोध स्पष्ट करा. १०

प्र.६ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- अ) वास्तव विनिमय दर म्हणजे काय? बदलत्या विनिमयदराचे समर्थनार्थ मुद्दे सांगा. १०
- ब) मुक्त अर्थव्यवस्थेतील मुंडेल – फ्लेमिंग प्रतीमानाचे वर्णन करा. १०
- क) व्यवहार शेषातील असमतोल दूर करण्याच्या विविध मौद्रिक उपायांची चर्चा करा. १०

प्र.७ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- अ) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा रिकार्डोचा सिद्धांत स्पष्ट करा. १०
- ब) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा हेक्चर ओहलिनचा घटक सुबतता सिद्धांत स्पष्ट करा. १०
- क) मुक्त व्यापार धोरणाच्या बाजूने आणि विरोध मतांची चर्चा करा. १०

प्र.८ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- अ) कराचे लाभ तत्त्व स्पष्ट करा. १०
- ब) बाजार अपयश दूर करण्यात शासनाच्या भूमिकेची चर्चा करा. १०
- क) मागणीतील लवचिकतेच्या करभारावरील होणाऱ्या परिणामांची चर्चा करा. १०
